

Ik heb afgesproken bij herberg 'Het Wapen van Bunnik' in de woonplaats van Hans van Aalst, voormalig secretaris van de onlangs opgeheven Adviesraad voor het Onderwijs (ARO). Woonplaats is voor hem een betrekkelijk begrip geworden. Sinds kort werkt hij bij de OESO in Parijs en heeft daar een tweede pied à terre. Zijn werk brengt hem over de hele wereld. Tussen twee reizen door heeft hij tijd voor een interview op een door een herfstzonnetje bijna warm terras. Ik heb hem uitgenodigd in de verwachting dat hij, als geen ander, met een goed overzicht kan terugkijken op Nederlands onderwijsbeleid "op zijn breedst" maar ook "op zijn smalst".

'Geef primaire proces en vakdidactiek meer aandacht'

Hans van Aalst blikt terug op adviesraden-periode

Laat ik maar met een wat ambitieuze vraag beginnen: Wat hebben ARO en zijn voorlopers bijgedragen aan het Nederlandse onderwijs?

"Die vraag is niet eenduidig te beantwoorden voor opeenvolgende adviesorganen. De innovatiecommissie van de jaren '70 (ICM, ICP), de ARVO en APVO van de jaren '80, en vervolgens de ARO hebben uiteenlopende taken gehad.

En vooral de ARO verschilt aanzienlijk van zijn voorgangers. Hij was niet bedoeld om deel uit te maken van de directe beleidscyclus maar moest investeren in relaties met externe groeperingen; maatschappelijke signalen opvangen, vragen van buiten het onderwijs inventariseren, op die manier het onderwijsbeleid als het ware van buitenaf laten beïnvloeden, dat was de opgave."

En ben je daar tevreden over?

"Over de wijze waarop we die functie hebben vervuld ben ik heel tevreden. Ik vind dat de ARO dat goed heeft gedaan. Wat natuurlijk lastiger is vast te stellen, dat is de overneming, de vertaling, de inpassing van die signalen of netwerken in het onderwijs. Als ik een voorbeeld mag geven.

Wij hebben ons best gedaan om mensen uit het midden- en kleinbedrijf in contact te brengen met docenten van het mbo. Niet zomaar incidenteel, maar om een netwerk van contacten te laten ontstaan. Je ziet dan dat aan de kant van de ondernemingen veel waardering bestaat voor dat contact. Maar het is moeilijker om dit initiatief ook aan de onderwijskant geaccepteerd en voortgezet te krijgen. Toch waren en zijn Douben (voorzitter ARO, j.m.) en ik overtuigd van de waarde van zulke vormen van contact en wederzijdse beïnvloeding. Overtuigd ook dat het onderwijsbeleid daarmee gaand is."

Was het voor jezelf moeilijk om na ARVO op zo'n andere aanpak over te schakelen?

Van Aalst aarzelt geen moment met zijn antwoord: "Nee hoor, de overschakeling was heel eenvoudig; het was enorm inspirerend om eens op een andere manier te werk te gaan en ook zelf naar andere inzichten op zoek te gaan. Ik had als ARVO-voorzitter ook steeds meer een "onrustgevoel" dat het onderwijs te veel met zichzelf bezig was, te weinig deed met de vaardigheden van anderen buiten het onderwijs. Het viel me ook op hoe weinig de mensen buiten het onderwijs op hun beurt van het onderwijs bleken te weten.

Dat alles maakte het ARO-werk heel inspirerend en uitdagend."

Waaruit valt dan de beëindiging van de ARO te verklaren?

"Dat is meer een "staatsbeslissing" geweest, dan een die direct met het functioneren van ARO verband hield. In het verlengde van de commissie Deetman die de heroverweging van het politieke bestel tot taak had, kwam een commissie van de Tweede Kamer met de nota "Raad op Maat". Daarin werd voorgesteld de participatie in de beleidscyclus voor te behouden aan belangengroeperingen. Adviesorganen, die ook vaak een directie rol speelden in die beleidscyclus, moesten verdwijnen. Een uitzondering werd gemaakt voor de SER. De ironie wil overigens dat de opheffing van adviesorganen - ook bij andere departementen - de enige maatregel is die ook werkelijk is uitgevoerd."

Maar dan had de ARO met zijn al wat "modernere" taak toch eigenlijk niet hoeven verdwijnen?

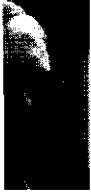
"Naar zijn aard niet: taak, werkwijze en samenstelling van de ARO voldeden volledig aan de criteria van "Raad op Maat". Maar er moest dus gekozen worden. En de Onderwijsraad vervult nog andere functies die ook voortzetting verdienen. Gekozen is om de taak van de Onderwijsraad wat op te rekken, onder meer door hem ook in te schakelen bij tussentijdse advisering."

Van Aalst zoekt de verklaring ook in de veranderende opvatting over overheidstaken. "Die staatsbeslissing" paste natuurlijk ook in de ontwikkeling naar voorzover het om onderwijs gaat, een kerndepartement met een hoog beleidsvormend vermogen, omgeven door relatief zelfstandige uitvoeringsorganen. Een dergelijk kerndepartement laat zich de beleidsvoorbereiding niet zo gemakkelijk afnemen door adviesorganen, maar doet dat liever zelf."

Ben je dan niet bang voor verschraling in denken, manco's in de beleidsvorming?

Zal men die adviezen niet gaan missen?

"Ach, 'bang zijn voor' of 'missen' zijn niet de goede woorden. Die dingen, zo heb ik geleerd, corrigeren zichzelf. Maar wat ik wel in gedachten hou dat zijn de woorden die Daalder uitsprak bij zijn afscheid: 'Eigenlijk heeft de Minister de plicht zijn eigen contra-expertise te organiseren, is het niet met het oog op politiek draagvlak, dan is het met het oog op maatschappelijke toetsing'. In die zin zit er een

verschil in benadering tussen het departement en de ARO: het departement houdt toch nog meer vast aan principes van centraal bestuur terwijl Douben en ik toch meer zitten op een lijn van post-moderne decentralisatie; misschien zou je ook kunnen spreken van een bestuurlijke tegenover een democratische opvatting."

We zijn met dit punt al enigszins in de karakterisering van het huidige kabinetsbeleid terecht gekomen. Als je van dit paarse beleid een tussenstand zou moeten opmaken, hoe ziet die er dan uit?

"Laat ik eerst zeggen dat ik er gelukkig mee ben te kunnen zeggen dat Nederland in zijn algemeenheid over een goed onderwijsstelsel beschikt. Van de accenten die dit paarse kabinet legt verdient de aandacht voor de docent een goed cijfer. Daarmee is toch het besef weer doorgedrongen dat vakdidactische bekwaamheid van de docent essentieel is voor het welslagen van zijn werk. Maar al te vaak hebben docenten het moeilijk om een passend antwoord te vinden op de verschillen in aanleg tussen leerlingen. Dat is niet zomaar een probleem van kennisoverdracht, en het helpt ook niet om iets voor de zoveelste keer te proberen uit te leggen. Het gaat vaak om de bekwaamheid van de docent om te begrijpen waarom leerlingen zo verschillend met hun stof omgaan en waar ze problemen kunnen tegenkomen. Wij hebben sterk gepleit voor meer vakdidactische ondersteuning.

Aandacht voor de docent betekent aandacht voor de primaire processen. Wat echter nog te weinig resulteert in terugdringing van het "bestuurlijke gedoe" in het onderwijs, waarmee ook de energie van veel docenten wordt belast." Van Aalst haalt het HBO-beleid aan als een typisch voorbeeld van de tweeslachtigheid van het overheidsbeleid op dit punt: "Daar heeft de overheid, in tegenstelling tot het primair en voortgezet onderwijs, ook een groot budgettair probleem laten ontstaan. En dan zie je dat de overheid toch doorgaat voorwaarden te stellen, daarmee de vrijheid van scholen belemmerend; en terwijl juist de vrijheid ruimte zou moeten maken voor andere benaderingen van het opleidingsvraagstuk, dwingen de voorwaarden tot uniformering, verschooling van datzelfde hoger onderwijs.

En er gebeurt nog iets contra-productiefs: alle pogingen om hoger onderwijs goedkoper te maken en de deelname eraan selectiever lopen op niets uit want hoe groter de standaardisatie (ook de alsmede toeneemende neiging om de beroepseisen in de maatschappij te standaardiseren) hoe meer studenten tot zo'n opleidingsweg zijn veroordeeld."

Maar wat bedoel je dan met een andere benadering van het opleidingsvraagstuk?

"Ik bedoel een verstrengeling van human-resourcesbeleid in ondernemingen met opleidingen in het onderwijsbestel. Nog steeds zie je teveel het accent op de relatie tussen overheid en schoolbestuur als het belangrijkste arrangement voor onderwijsbeleid. Terwijl er een ontwikkeling zou moeten zijn naar andere arrangementen: concties tussen docenten en afnemers. Daar komen vraag en aanbod meer tot hun recht. Daar zijn veel meer vormen van participerend leren mogelijk en daar kunnen kennis en inzicht van beide kanten veel beter worden benut. Ik durf de stelling aan dat de vraag naar leren moeilijk te beantwoorden is door instellingen die in de ban zijn van overheidsbeleid."

Hoe ziet jouw boodschap aan dit paarse kabinet eruit?

"Ik heb de thema's al genoemd. Maar ik zet ze nog een keer op een rij en doe er aanbevelingen bij. Ten eerste, steek meer energie in vakdidactiek, laat niet nog meer energie steken in niet-primaire taken van docenten; ik ben zelfs zo eigenwijs om te zeggen: minder accent op teamwork van docenten en meer op hun persoonlijke vaardigheden. Ten tweede, breng innovatie-centra voor leraren beroepsonderwijs tot stand, bevorder netwerken van docenten en mensen uit het midden- en kleinbedrijf. Ten derde, geef ruimte voor pluriformiteit van het hoger onderwijs. Stuur minder op didactiseren en studeerbaarheid en erken de volwassenheid van studenten."

Je hebt deze zomer het Nederlandse onderwijs verlaten voor de OESO in Parijs. Kun je kort iets vertellen over wat je daar doet?

"Mijn functie is consultant bij het Directoraat Werkgelegenheid, onderwijs en training van de OESO. De OESO is zoals je weet een organisatie voor economische samenwerking tussen 25 lidstaten met een overwegend goed ontwikkelde economie. De OESO opereert niet met bijzondere bevoegdheden maar werkt volgens methoden die je enigszins met intervisie zou kunnen vergelijken. Bekend zijn ongetwijfeld de vergelijkende landenstudies. Daarnaast is er het statistische werk (bekend van Education in a glance) en tenslotte zijn er de kwalitatieve diepte studies. In die laatste tak van sport ben ik actief. Het gaat daarbij om de statistische of vergelijkende gegevens beter te begrijpen en in context te interpreteren". ■